

LIETUVOS RESPUBLIKOS
**AKADEMINĖS ETIKOS
IR PROCEDŪRŲ**
KONTROLIERIAUS TARNYBA

MOKSLO IR VERSLO BENDRADARBIAVIMO ETINIAI ASPEKTAI

TYRIMO ATASKAITA

Julija Umbrasaitė
Birutė Liekė

2023 m. birželis

ĮVADAS

Mokslo ir verslo bendradarbiavimas daugelio universitetų suvokiamas kaip svarbi jų strategijos ir misijos dalis (Borrell-Damian et al. 2014). Ši veikla bendradarbiaujančioms organizacijoms gali atnešti tiek ekonominę, tiek socialinę ir institucinę naudą (Ankrah & AL-Tabbaa 2015). Tačiau, be naudos, mokslo ir verslo bendradarbiavimas gali turėti ir neigiamų pasekmių, tokių kaip nesuderinamumas su universitetų misija ir etikos standartais, kokybės problemos, konfliktai, rizikos, susijusios su tyrimo rezultatų publikavimu, grėsme tyrimo dalyviams ir pan. (Ankrah & AL-Tabbaa 2015). Shamoo & Resnik (2022) išskiria šias etines problemas, susijusias su mokslo-verslo bendradarbiavimu: vertybių ir interesų konfliktai, verslo siekis išsaugoti slaptumą (priešingai mokslo sklaidos siekiui), duomenų ar rezultatų nutylėjimas (dažniausiai siekiant apginti ekonominius interesus), šališkumas (tendencingumas) moksliniuose tyrimuose, neigiamas poveikis fundamentiniams tyrimams (padidėjęs dėmesys taikomiesiems tyrimams).

Universitetai ir verslo įmonės pasižymi tikslų (vertybių) skirtumais, dėl ko gali kilti „vertybiniai konfliktai“, pavyzdžiui, tarp universiteto mokslo sklaidos siekio ir verslo pelno siekio (Hillerbrand & Werker 2019). Konfliktai taip pat gali kilti tarp tyrėjo ir įmonės, pavyzdžiui, dėl neigiamų rezultatų publikavimo ar tendencingo įmonei palankių rezultatų pateikimo (Ankrah & AL-Tabbaa 2015). Tyrėjo suinteresuotumas įmonės (produkto) finansine sėkme (pavyzdžiui, buvimas įmonės akcininku), galimybė patentuoti tyrimų rezultatus ir gauti iš to finansinės naudos ir pan. sudaro sąlygas kilti interesų konfliktui. Savo ruožtu, interesų konfliktas kelia riziką tyrėjui pažeisti mokslinių tyrimų etiką, šališkai (tendencingai) pateikiant mokslinių tyrimų rezultatus (Krimsky 2013).

Tarptautinėje praktikoje taip pat pastebima tokių mokslo ir verslo neetiško bendradarbiavimo apraiškų kaip neetiškos autorystės atvejai, pavyzdžiui, šešėlinė ar dovanotoji autorystė (Bosch & Ross 2012; Gøtzsche et al. 2007; Sismondo 2009), duomenų fabrikavimas ir falsifikavimas klinikiniuose tyrimuose (George & Buyse 2015). Kai kuriose mokslinių tyrimų srityse pastebima koreliacija tarp finansavimo šaltinio ir tyrimų išvadų, kai verslo (gamintojų) finansuojamų tyrimų rezultatai yra dažniau jiems palankūs, nei iš kitų šaltinių finansuojamų tyrimų (žr. išsamiau Krimsky 2013; Lundh et al. 2017), nors tai ir ne visada galima paaiškinti tyrėjo šališkumu (tendencingumu) (Krimsky 2013). Vis dėlto, pažymėtina, kad šie etiniai iššūkiai ir pažeidimai nėra būdingi tik mokslo-verslo bendradarbiavimui, o pasitaiko ir išskirtinai mokslo ir studijų institucijų tyrėjų vykdomuose moksliniuose tyrimuose (žr. išsamiau Gopalakrishna et al. 2022; Shamoo & Resnik 2022; Wislar et al. 2011).

Siekiant išsiaiškinti, kokie etiniai iššūkiai kyla Lietuvos tyrėjams, vykdančiams bendrus mokslo-verslo projektus, buvo atliktas tyrimas pasitelkiant fokusuotų grupių diskusijų metodą. Tyrime buvo pakviesti dalyvauti Lietuvos mokslo ir studijų institucijų (toliau – MSI) bei verslo įmonių atstovai. Tikimasi, kad tyrimo rezultatai padės išryškinti Lietuvos kontekste būdingą mokslo ir verslo etiško bendradarbiavimo problematiką ir įsivertinti rekomendacinio pobūdžio dokumentų poreikį akademinės etikos srityje.

METODOLOGINĖ PRIEIGA

Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip asmenims, dalyvavusiems bendruose mokslo-verslo projektuose, sekėsi juos įgyvendinti, su kokiais iššūkiais jie susidūrė akademinės etikos kontekste. Buvo kelti šie tyrimo **klausimai**: kokie etiniai iššūkiai kilo trijuose projektų eigos etapuose – projekto paraiškos rengimo metu, projekto įgyvendinimo metu ir projekto užbaigimo metu?

Duomenų rinkimas. Tyrimo duomenų rinkimui pasirinktas fokusuotos grupės metodas. Šis metodas pasirinktas, nes jis yra skirtas sąveikai tarp dalyvių ir diskusijai, kai pasiekiamas rezultatas yra patirties, nuomonių ir idėjų įvairovė (Gaižauskaitė & Valavičienė 2016). Būtent tai leido išryškinti iššūkius, su kuriais susiduria organizacijos, vykdančios mokslo-verslo bendrus projektus. Fokusuotos grupės metu buvo taikomos aktyvaus klausymo technikos: papildomi, tikslinantys klausimai, perfrazavimai, apibendrinimai.

Tyrimo dalyviai ir jų atranka. Fokusuotų grupių diskusijų dalyviai buvo atrinkti iš Lietuvos mokslo tarybos pateikto ūkio subjektų, iš kurių universitetai ir mokslinių tyrimų institutai 2019–2021 m. gavo lėšų už mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) užsakymus, ir kurias Lietuvos mokslo taryba įskaitė kaip MTEP lėšas, sąrašo ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pateikto užsakovų, iš kurių kolegijos 2019–2021 m. gavo lėšų už MTEP užsakymus, sąrašo. Diskusijoje buvo pakviestos dalyvauti įmonės: 1) iš kurių MSI gavo lėšų už MTEP užsakymus bent 2 metus 2019–2021 m. laikotarpyje ir 2) kurių dydis, remiantis interneto svetainės *rekvizitai.lt* informacija, buvo bent 10 darbuotojų. Kvietimai dalyvauti diskusijoje 2023 m. kovo 31 d. – balandžio 7 d. buvo išsiųsti 67 įmonėms. Iš 3 įmonių gautas atsakymas, kad įmonės atstovas(ai) dalyvaus diskusijoje. Diskusijoje dalyvavo 1 įmonės atstovas.

Diskusijoje buvo pakviestos dalyvauti Lietuvos MSI, kurios, remiantis Lietuvos mokslo tarybos pirmininko 2020 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. V-528 „Dėl ekspertų komisijos 2019 metų MTEP projektų ir sutarčių įvertinimo rezultatų patvirtinimo“, Lietuvos mokslo tarybos pirmininko 2021 m. lapkričio 12 d. įsakymu Nr. V-436 „Dėl Lietuvos mokslo ir studijų institucijų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros 2020 m. projektų ir sutarčių įvertinimo rezultatų patvirtinimo“, Lietuvos mokslo tarybos pirmininko 2022 m. spalio 28 d. d. įsakymu Nr. V-629 „Dėl Lietuvos universitetų ir mokslinių tyrimų institutų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros 2021 m. projektų ir sutarčių įvertinimo rezultatų patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pateikto užsakovų, iš kurių kolegijos 2019–2021 m. gavo lėšų už MTEP užsakymus, sąrašu, gavo lėšų už MTEP užsakymus visais metais 2019–2021 m. laikotarpyje. Iš viso identifikuotos 37 MSI. Iš jų atrinktos 20 MSI pagal: 1) MSI tipą (kolegija, universitetas, mokslinių tyrimų institutas), 2) regioną (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, kitas regionas), 3) MSI dydį (kolegijos ir universitetai – pagal priimtų studentų skaičių, remiantis AIKOS informacija, mokslinių tyrimų institutai – pagal darbuotojų skaičių, remiantis interneto svetainės *rekvizitai.lt* informacija). Kvietimas deleguoti MSI atstovą į diskusiją 2023 m. balandžio 4 d. buvo išsiųstas 20 MSI. Iš 12 MSI gauti atsakymai apie į diskusiją deleguotus atstovus. Diskusijoje dalyvavo 12 MSI atstovai.

Tyrimo įgyvendinimo eiga. Fokusuotos grupės buvo organizuojamos 2023 m. balandžio 21 d. Abiejų fokusuotų grupių diskusijos vyko tą pačią dieną: viena iš ryto, kita po pietų. Pirmoje grupėje dalyvavo 5 dalyviai, antroje grupėje – 8 dalyviai. Pirmoje grupėje dalyvavo MSI ir verslo atstovai, antroje – tik MSI atstovai. Abiejų fokusuotų grupių diskusijų trukmė – po ~ 1,5 val. Diskusijos vyko Tarnybos patalpose.

Duomenų analizė. Duomenų transkripcijos etape buvo siekiama užfiksuoti visus dalyvių žodžius. Pirmą kartą perskaičius abiejų fokusuotų grupių diskusijų turinį, buvo pasižymėtos pirminės mintys ir kodai. Tada vyko pakartotinis skaitymas, kuriuo siekta kuo tiksliau nurodyti kodus bei kategorijas. Tyrimo rezultatų aprašyme pateikiami dalyvių autentiški pasisakymai. Pasisakymų, kodų bei kategorijų pavyzdys pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė. Kategorijos pavyzdys.

Informanto pasisakymas	Kodas	Kategorija
„Kas be ko, bet politika yra tokia, nu, idealas yra, kad mokslo institucijos kurs duomenis, kurie bus atviri. Siekis yra toks.“ (D4)	Duomenų atvėrimo politika	Duomenų valdymas
„Beje, socialiniai duomenys irgi komunikaciniame kare irgi ne mažiau svarbūs ir niekas nepuls jų čia visų atidarinti, ypač, jei jie jautrūs ir ne tokie, kokių mums reikia šioje fazėje.“ (D3)	Susitarimas atverti duomenis	
„Mes nesudarome jokių duomenų bankų – tyrėjas atliko tyrimą ir jis turi.“ (D2)	Duomenų saugojimas	

Atlikus fokusuotų grupių diskusijų duomenų analizę, buvo suformuotos keturios kategorijos: publikavimas, duomenų valdymas, skirtingi interesai, interesų konfliktas. Kiekvienoje kategorijoje kodų skaičius varijavo nuo 2 iki 4 (2 lentelė).

2 lentelė. Kodai ir kategorijos.

Kodai	Kategorijos
Autorystės pažeidimai	Publikavimas
Sutartinių įsipareigojimų nevykdymas	
Duomenų atvėrimo politika	Duomenų valdymas
Duomenų saugojimas	
Susitarimas atverti duomenis	
Susitarimas dėl duomenų naudojimo	
Finansiniai interesai	Skirtingi interesai
Lūkesčiai dėl rezultatų	
Lūkesčių išsiaiškinimas	
Sąlygos kilti interesų konfliktui	Interesų konfliktas
Interesų konflikto apibrėžimas kodeksuose	
Interesų konflikto deklaravimas	

TYRIMO REZULTATAI

PUBLIKAVIMAS

Informantai nurodė, kad su publikavimo iššūkiais susiduria projekto įgyvendinimo metu bei projekto užbaigimo metu. Pastebimi tam tikri galimi **autorystės pažeidimai** bei **sutartinių įsipareigojimų nevykdymas**. Pastarieji gali būti dėl neapdairumo, kai norima publikuotis, tačiau to sutartyse nenumatyta: „Turiu minty, lūkesčiai, galbūt jisai atlieka kažkokį tyrimą ir galvoja kažką publikuoti, neperskaitęs sutarties, kurioje parašyta, kad publikavimas nenumatytas“ (D5). Taip pat nurodoma, kad pamirštama įrašyti verslo atstovus kaip bendraautorius: „Dėstytojai irgi kai kurie taip suvokia: „Mes trise rašėm, naudojome duomenimis, nurodėm šaltinius, kad buvo toks tyrimas atliekamas ir jo pagrindu parengiama publikacija“. Ir net būna, dėstytojai susimąsto, kad kaip bendraautorius reikėtų parodyti. Mes turime sutartis taikomųjų mokslinių tyrimų ir iš jų paskui vyksta publikacijos, kur, dabar galvoju, kad tikrai visus reikės pasitikrinti, ar įmonių nepamiršo“ (D2). Vyrauja nuomonė, kad verslo atstovams publikacijos nėra aktualu: „Už atestaciją jums jokių bonusų nėra ir vietoje šešių autorių pabūsime trys – tai tokie dalykai gali būti. Tai kai anai pusei visiškai vienodai, ar aš būsiu įtrauktas į tą [kūrinio bendraautorių sąrašą], ar man užteks padėkos apačioje“ (D5).

DUOMENŲ VALDYMAS

Su duomenų valdymo iššūkiais, kaip ir su publikavimo iššūkiais, susiduriama taip pat projekto įgyvendinimo metu bei projekto užbaigimo metu. Vienas iš iššūkių – **duomenų atvėrimo politika**. Informantai pastebi, kad yra teisės aktų nesuderinamumas: vienuose skatinama atverti duomenis, kituose – priešingai – joku būdu neatverti: „Teisininkai iš vienos pusės trimituoja – atverkit, iš kitos pusės – statykite cerberį, kad bet ko nepublikuoti. Tai va, tas ir yra nesuderinamumas ir kartais tą mąstyseną ir sujaukia, va čia reikėtų valstybės padėjimo šitus dalykus derinti“ (D5). Vis tik tarp informantų vyrauja nuomonė, kad duomenys turėtų būti atveriami: „Kas be ko, bet politika yra tokia <...> kad mokslo institucijos kurs duomenis, kurie bus atviri. Siekis yra toks“ (D4).

Iššūkiai projekto užbaigimo metu kyla dėl **duomenų saugojimo**. Ne visi turi duomenų bankus: „Mes nesudarome jokių duomenų bankų – tyrėjas atliko tyrimą ir jis turi“ (D2). Jų saugojimo problema išlieka aktuali: „Apdoroti duomenys, jie jau įgyja tą, bet čia daugiau saugojimui man ypatinga problema, nes juos reikia saugoti visą laiką, kaip knygas bibliotekoje. <...> Su duomenim taip pat, visi dėl tų duomenų dabar klaiksta“ (D4).

Projekto užbaigimo metu taip pat kyla iššūkiai dėl **susitarimo atverti duomenis**. Informantai akcentuoja susitarimų dėl duomenų atvėrimo svarbą sutartyse bei pirminėse projekto (tyrimo) stadijose: „Priklausytų nuo susitarimo pirminėje stadijoje, kas bus ir kuo baigiasi, ir tam pačiam verslui pristatyti, kad duomenys bus su atvira prieiga paaiškinant, ką tai reiškia, nes esminės problemos kyla dėl lūkesčių nesuderinimo, t. y. vienaip įsivaizduoja verslas, ateidamas į tuos projektus, bet kitaip įsivaizduoja mokslo institucijos ir, jeigu nėra to panašaus bendravimo supratimo, tų pačių sąvokų, tai turbūt problemos ir etinės, ir visos kitos gali kilti. Tai šiuo atveju reikėtų apie atvirąją prieigą [duomenų atvėrimą] susitarti prieš tai“ (D2); „Apie užsakomuosius, tai yra kitas dalykas. Aš atsinešu savo asmeninius pinigus ir už juos prašau kažką padaryti, ir mes susitariam ką nors padaryti, <...>, jei mes anksčiau nesusitarėme, bet jei mes susitariam, kad tu atversi, o aš po to persigalvoju, tai arba tu daryk kažką ir kompensuok,

¹ Laužtiniuose skliaustuose čia ir toliau tyrimo ataskaitos rengėjų patikslinta informacija.

ar sumokėk, ar dar kažką. Yra visai kiti verslo sprendimai“ (D5). Nors diskusijoje buvo akcentuojama, kad, pavyzdžiui, astrofizikoje jau senai yra atveriami duomenys ir diskutuojama, kad tai aktualu tik socialiniams mokslams, vis tik ir socialiniuose moksluose jų atvėrimas ne visuomet yra pageidautinas: „Beje, socialiniai duomenys irgi komunikaciniame kare irgi ne mažiau svarbūs ir niekas nepuls jų čia visų atidarinti, ypač, jei jie jau trūs ir ne tokie, kokių mums reikia šioje fazėje.“ (D3).

Projekto užbaigimo metu kyla iššūkiai dėl **susitarimo dėl duomenų naudojimo**. Informantai išryškino problemą, kylančią dėl tyrimo duomenų panaudojimo rengiant mokslo publikaciją ar patentą: „<...> jie tada didelę dalį duomenų pasiima ir išpublikuoja savo straipsnius, o mum patentas [dingsta]. Ir neįrodys niekaip. Niekaip neįrodysi. Tai šita problema, mes susidūrėme, iš tikrųjų. <...> Viskas. To įrodyt neįmanoma. Tai va čia šitas dalykas, kuris realiai kerta projektą visą per visur.“ (S6). Nors visuomet galimi susitarimai, kurią dalį galima publikuoti, ar iš viso galima publikuoti: „Ir čia tada atsiduria ta problema, kiek tu gali. Verslas, aišku, jis, kaip sakoma, gali leisti, vat, publikuoti, kiek jis ten savo pasilieka duomenis patentavimui ir panašiai.“ (S4). Verslas visuomet suinteresuotas maksimaliai apsaugoti gautus rezultatus: „Čia yra verslas, tai yra apyvartumas. Ir juos labai greitai gali kažkas nunešti iš panosės per dvi savaites. Tai laikas. Tai tokių dalykų, jeigu matai, ypač, užčiuopi aukso gyslą ir matai, kad viskas eina, tikrai neleisčiau nieko daryt.“ (S6).

SKIRTINGI INTERESAI

MSI ir verslo įmonės pradeda bendradarbiavimą vedamos **finansinių interesų**: „Būna verslo įstaiga, kuri, sakykim... Mes esame dažniausiai partneris, kuris ten užsakymus toliau vykdo. Tai savo interesą turi, o mes, kaip sakoma, irgi interesą turim, kadangi kaip mokslinių tyrimų institutai, mūsų išgyvenimų esmė turbūt darosi tokia – projektai ir užsakomieji darbai, – nes, kaip sakant, biudžetinis finansavimas, bent jau pas mus, silpnas yra.“ (S4); „Požiūris yra labai paprastas. Investicija, norėtysi, kad atsipirktų per metus, ir antrais metais generuotų jau pelną. Tai yra ir projektai to nori, projektus, kai rašai, prašo, kiek tu uždirbsi. Viskas yra paprasta. Ta prasme, tu investuoji du tris metus, tu per ateinančius dvejus trejus metus turi gauti investiciją atgal ir uždirbti. Viskas. Easy.“ (S6). Pastebima, kad **lūkesčių išsiaiškinimas** gali būti problemiškas: „Galbūt daugiau problemų kildavo iki to bendravimo, iki projekto parengimo, kol tu bandai aiškintis tuos lūkesčius, poreikius, kaip čia ir minėjo, bandai surasti tą tašką.“ (S3).

MSI ir verslo įmonės turi savo **lūkesčių dėl rezultatų**: vieniems reikia publikacijų, kitiems – galutinio produkto, tačiau pastebima, kad tai savaime nekelia akademinės etikos iššūkių: „Tačiau problema yra tame – gal tai ne visai susiję su akademinė etika, čia galbūt ne visai, – bet intereso skirtumas – nu, kaip, kokio rezultato reikia. Verslui reikia, reikia produkto, reikia kažkokio galutinio rezultato, dar kažko. Deja, mokslo-studijų institutas tokia... mokslo-studijų institucijos tokia situacija, kad jos finansavimą gauna ne už kažką sukurtą, kažką padarytą, bet už straipsnius, už visa kita ir panašiai.“ (S4). Su įvairiais iššūkiais susiduriama, kai verslas tikisi gauti teigiamą tyrimų rezultatą: „Kaip sako, vėlgi, verslo interesas – jis nori, jam reikia rezultato <...>. Turėję esam tokių atvejų, kad, sakykim <...> yra užsakymas, nu, vėlgi, kaip sakoma, kažkokio tai produkto efektyvumo patikrinimo ar panašiai. Atliekame tyrimą, moksliniai rezultatai pas mus gaunami tokie, nu, nerodo to teigiamo efekto. Na ir ką dabartės. Verslas, pinigus moka.“ (S4). Jei tyrimo rezultatai neatitinka lūkesčių, gali būti jaučiamas spaudimas iš užsakovo, o situacija sprendžiama, pavyzdžiui, atiduodant duomenis ir nutraukiant bendradarbiavimą: „Jo, čia yra mokslas. Na ir, va, tada ir kyla klausimas – verslas pradeda lyg ir spausti, kad mums, nu, jūs taip jau parodykit, tas, kas tinka lyg tai, šita. Mes sakom, nu, mes negalim meluoti arba, kaip sakoma, kažko nuslėpti ir panašiai. Nu, baigiasi tuo, kad mes sausus duomenis atiduodam, ką gavom, o verslas su mumis bendradarbiavimą toliau nutraukia ir daugiau užsakymų nedaro.“ (S4).

INTERESŲ KONFLIKTAS

Informantai pastebėjo, kad **sąlygos kilti interesų konfliktui** gali susidaryti rengiant projekto paraišką: „Bet jau rengiant pačią paraišką, kaip gali kilti problemos, gali būti programuojamos problemos, aišku, interesų konfliktas“ (D4). Interesų konfliktas gali būti įžvelgiamas, kai verslą vykdo universitetų absolventai: „Bet verslą vykdo vienaip ar kitaip universitete dirbantys absolventai ar kas, tai čia tokia problema, tai interesų konfliktas atsiranda tokiais atvejais, nes gal reikėtų kitaip reguliuoti, nes gal tai tikrai yra atvejai, kai tai yra pateisinama“ (D4). Tyrėjai gali turėti ryšių tiek su MSI, tiek su verslo įmone, tačiau, kad dėl to būtų kilęs interesų konfliktas, praktikoje nepastebėta: „Interesų konfliktas <...>. Jeigu čia turėta omeny, kaip sakykim, jeigu žmogus dirba turbūt ir moksle, ir firmoje, tada, sakykim, savo firmos rezultatas gali... Nu, tai mes čia, nu, gal ir buvę tokių atvejų, kai ten kažkas, ryšių buvo, bet, nu, kažkokių tokių interesų tų konfliktų nekilo kažkaip tai.“ (S4).

Pastebėtina, kad informantai neturėjo vienos nuomonės dėl interesų konflikto svarbos ir priskyrimo prie akademinės etikos pažeidimų. Vienų pastebėjimu, **interesų konflikto apibrėžimas kodeksuose** yra kaip etikos pažeidimo: „Kadangi kodeksą atnaujinam ir peržiūrėjom daug kodeksų, tai visuose yra įrašytas įsitraukimas į interesų konfliktą sudarant susitarimus, sandorius. Daugumoje yra įrašyta ir yra etikos pažeidimas.“ (D4). Kiti pažymėjo, kad po **interesų konflikto deklaravimo** problemos nelieka: „Problema būtų, jei paraiškoje būtų klausama – atskleiskite interesų konfliktą. Ir jie neatskleidžia. Tada taip, ir tada sužinai, kad tada ir visi susiję, o jei atskleidžia, tai aš nematau čia didelės problemos.“ (D8).

VIETOJ IŠVADŲ

Išskiriami šie pagrindiniai mokslo ir verslo bendradarbiavimo etiniai iššūkiai, susiję su:

- publikavimu – autorystės pažeidimai ir sutartinių įsipareigojimų nevykdymas gali kilti dėl neapdairumo, pamirštant nurodyti prie autorių verslo atstovus, nes vyrauja nuomonė, kad jiems tai nėra aktualu;
- tyrimo duomenų valdymu – pastebimas teisės aktų nesuderinamumas, nes vienuose skatinama atverti duomenis, kituose – priešingai. Kyla problema ir kur saugoti duomenis, nes ne visi turi tam tinkamą infrastruktūrą. Taip pat pastebima, kad ne visuomet yra susitariama iš anksto dėl tyrimo duomenų panaudojimo;
- skirtingais interesais – mokslas ir verslas turi skirtingus interesus ir lūkesčius – vieniems reikia publikacijų, kitiems – galutinio produkto. Išryškėja tendencijos, kad verslą domina teigiami rezultatai. Jei tyrimų rezultatai neatitinka lūkesčių, gali būti jaučiamas spaudimas iš užsakovų. Taip pat tikėtina, kad lūkesčių išsiaiškinimas gali būti problemiškas;
- interesų konflikto – jis gali būti įžvelgiamas, kai verslą atstovauja MSI darbuotojai ar absolventai. Akcentuota, kad akademinės etikos kodeksuose interesų konfliktas nurodomas kaip etikos pažeidimas. Išsakyta nuomonė, kad svarbu deklaruoti interesų konfliktą.

Atkreiptinas dėmesys, kad šie etiniai iššūkiai dėl tyrimo apimties tik iš dalies atskleidžia akademinėje bendruomenėje vykstančią praktiką.

LITERATŪRA

- Ankrah, S, & AL-Tabbaa, O 2015, 'Universities–industry collaboration: A systematic review', *Scandinavian Journal of Management*, 31(3), pp. 387–408, <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2015.02.003>.
- Borrell-Damian, L, Morais, R, & Smith, JH 2014, 'University-business collaborative research: goals, outcomes and new assessment tools. The EUIMA collaborative research project report', European University Association, žiūrėta 2023 m. birželio 6 d., <<https://www.eua.eu/resources/publications/371:university-business-collaborative-research-goals,-outcomes-and-new-assessment-tools.html>>.
- Bosch, X, & Ross, JS 2012, 'Ghostwriting: Research Misconduct, Plagiarism, or Fool's Gold?' *The American Journal of Medicine*, 125(4), pp. 324–326, <https://doi.org/10.1016/j.amjmed.2011.07.015>.
- Gaižauskaitė, I, & Valavičienė, N 2016, 'Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu', Registru centras, Vilnius.
- George, SL, & Buyse, M 2015, 'Data fraud in clinical trials', *Clinical Investigation*, 5(2), pp. 161-173, doi:10.4155/cli.14.116.
- Gøtzsche, PC, Hróbjartsson, A, Krogh Johansen, H, Haahr, MT, Altman, DG, & Chan, AW 2007, 'Ghost Authorship in Industry-Initiated Randomised Trials', *PLoS Medicine*, 4(1), e19, <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.0040019>.
- Gopalakrishna, G, ter Riet, G, Vink, G, Stoop, I, Wicherts, JM, & Bouter, LM 2022, 'Prevalence of questionable research practices, research misconduct and their potential explanatory factors: A survey among academic researchers in The Netherlands', *PLoS ONE*, 17(2), e0263023, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263023>.
- Hillerbrand, R, & Werker, C 2019, 'Values in University–Industry Collaborations: The Case of Academics Working at Universities of Technology', *Science and Engineering Ethics*, 25(6), pp. 1633-1656, <https://doi.org/10.1007/s11948-019-00144-w>.
- Krimsky, S 2013, 'Do Financial Conflicts of Interest Bias Research?: An Inquiry into the "Funding Effect" Hypothesis', *Science, Technology, & Human Values*, 38(4), pp. 566–587, <https://doi.org/10.1177/0162243912456271>.
- Lundh, A, Lexchin, J, Mintzes, B, Schroll, JB, & Bero, L 2017, 'Industry sponsorship and research outcome', *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2017, 2, <https://doi.org/10.1002/14651858.MR000033.pub3>.
- Shamoo, AE, & Resnik, DB 2022, 'Responsible Conduct of Research', 4th ed., Oxford University Press, New York.
- Sismondo, S 2009, 'Ghosts in the Machine: Publication Planning in the Medical Sciences', *Social Studies of Science*, 39(2), pp. 171–198, <https://doi.org/10.1177/0306312708101047>.
- Wislar, JS, Flanagin, A, Fontanarosa, PB, Deangelis, CD 2011, 'Honorary and ghost authorship in high impact biomedical journals: a cross sectional survey', *BMJ*, 343, d6128, <https://doi.org/10.1136/bmj.d6128>.

Tyrimo ataskaita yra laisvai prieinama
Tarnybos interneto svetainėje
<https://etikostarnyba.lt> (žr. Analitinės apžvalgos).

Citavimas: Harvardo stilius

Umbrasaitė, J & Liekė, B 2023,
*'Mokslo ir verslo bendradarbiavimo etiniai
aspektai'*, Akademinės etikos ir procedūrų
kontrolieriaus tarnyba, Vilnius

Turint klausimų dėl tyrimo ataskaitos
ir (ar) jos naudojimo, kreipkitės
el. paštu info@etikostarnyba.lt arba
telefonu +370 694 43 992.